

NATASHA TIDD

Scurtă
ISTORIE
a **LUMII**
în 50 de minciuni

Traducere: Smaranda Popovici

NICULESCU

CUPRINS

<i>Introducere</i>	11
--------------------------	----

Partea I: Lumea antică

Falsul Bardiya	13
Temistocle și mesajul către Xerxes	18
Iulius Cezar și inventarea <i>spin</i> -ului	21
<i>Filipicele</i> lui Cicero	26
Arminius și bătălia din Pădurea Teutoburgică	30
Istoria secretă	34

Partea a II-a: Evul Mediu

Crimele împărătesei Wu	39
Magie și Monmouth	43
Căderea dinastiei Comnenilor	47
Trădarea Cavalerilor Templieri	52
Jeanne și Flota Neagră	58
Călătoriile lui Sir John Mandeville	62

Partea a III-a: Epoca modernă timpurie

Simon din Trento și cultul sângelui	69
Inchiziția Spaniolă: corupție și confuzie	73
Malleus Maleficarum sau cum s-a inventat vrăjitoria ...	78

Saga Papesei Ioana	83
Perkin Warbeck: pretendent sau prefăcut?	87
Donația lui Constantin	92
Cucerirea aztecilor	96
Henric al VIII-lea sau cum să transformi o minciună în lege	102
Multe (multele) minciuni ale lui Nostradamus	107
Războiul de la Imjin și cele mai groaznice tratative de pace din istorie	113
Cei trei Dmitri	117
Scandalul otrăvurilor	122
Mary Toft: femeia care a născut iepuri	128
Minciuna lui Mir Jafar	133
Lupta lui Joseph Knight pentru libertate	140
Maria Antoaneta și diamantele pierdute	144

Partea a IV-a: Secolul al XIX-lea

Testamentul lui Petru cel Mare	151
Lumea imaginară a lui Gregor MacGregor	155
Marea farsă selenară	160
Abraham Lincoln și povestea metisajului	164
Cel mai mare șarlatan	169
Bismarck și Arta Războiului	174
USS <i>Maine</i> și războiul cuvintelor	179
Afacerea Dreyfus	185

Partea a V-a: Secolul XX

Minciuna lagărelor de concentrare	191
Protocoalele Sionului	198
Războiul de propagandă	203
Cenzorii gripei spaniole	209

Anna sau Anastasia?	213
Walter Duranty și marea foamete.	217
Experimentul Tuskegee	223
Teatrul din Terezin.	229
Cum să devii o trădătoare: Iva Toguri d'Aquino	234
Dezmințirea recensământului.	240
Operațiunea <i>Moștenirea</i>	244
Mușamalizarea cazului surorilor Mirabal	249
Minciuni peste minciuni la Mỳ Lai	254
Dezastrul de la Cernobâl	259
<i>Postfață</i>	265
<i>Mulțumiri</i>	267
<i>Bibliografie selectivă</i>	269

INTRODUCERE

Dacă semeni întrucâtva cu mine, părinții te-au învățat să nu minți încă de când erai mic. Este o lecție oarecum universală – nu e bine să minți. Asta nu înseamnă că nu o facem; numeroase studii au demonstrat că minciuna este o parte intrinsecă a naturii umane. Cine nu a spus o minciună nevinovată pentru a proteja sentimentele cuiva sau ca să iasă dintr-un bucluc? Totuși, în continuare ne îndrumăm copiii să nu mintă, și pe bună dreptate. Chiar dacă nu luăm în considerare aspectele morale și etice și ne concentrăm doar pe pragmatismul minciunii, de cele mai multe ori este doar un obicei dăunător care tinde să scape de sub control și provoacă situații periculoase și efecte de domino ireversibile. Dacă acesta este efectul pe care o minciună îl poate avea asupra vieților fiecăruia dintre noi, imaginează-ți imensitatea impactului pe care-l are asupra istoriei.

Istoria minciunilor este irevocabil devastatoare, înglobând ascensiunea și declinul ideologiilor, religiilor și imperiilor. Cartea de față conține doar 50 dintre acele minciuni, unele interconectate de-a lungul secolelor, altele aparent autonome; însă fiecare neadevăr provoacă val după val în cronologie. Vom explora evoluția minciunii, începând din *Lumea antică* cu arta timpurie a urzelilor și secretelor politice. Apoi, în *Evul Mediu*, când se rescrie deja istoria doar pentru a se potrivi cu firul narativ curent, în strânsă legătură cu literatura care proliferază planuri și ideologii false. Odată ce ajungem în *Epoca modernă timpurie*, vedem cum o minciună se face din țânțar armăsar prin intermediul popularizării teoriilor conspirației și a

falsificărilor în masă. Noile tehnologii ale secolului al XIX-lea aduc cu sine creșterea și răspândirea informațiilor false – de la trucaje amuzante la scrieri jurnalistice care au schimbat lumea într-o manieră catastrofală. În fine, în secolul XX, vom fi martori ai punctului culminant din evoluția minciunii, care combină o mușamalizare în masă a atrocităților colonialiste, războaie de propagandă și o știre falsă ce a contribuit la uciderea a milioane de oameni.

Pe parcursul următoarelor 50 de capitole, vom traversa unele dintre cele mai groaznice evenimente din istoria lumii. Uneori, în mod inevitabil ni se vor părea sumbre, însă întotdeauna există o lumină la capătul tunelului de minciuni. Când dezbrăcăm istoria de minciuni, înțelegem mai bine nu doar istoria în sine, ci și moștenirea lăsată de trecut și pe care noi o căpătăm astăzi. Aceasta nu este o carte despre descoperirea adevărului. Mai degrabă, este o descâlcire a ițelor de vicleșugurile care au învăluit adevărul și motivul pentru care acele ițe au fost toarse de fapt.

CUCERIREA AZTECILOR

.....

În secolul al XVI-lea, odată cu Reforma, Spania a devenit un simbol al cruzimii, atrocității și opresiunii. Erau răufăcătorii Europei și ai lumii în general. Ideea că erau fanatici religioși, care își dovediseră brutalitatea în timpul Inchiziției, a fost popularizată puternic de cartea *Sanctae Inquisitionis Hispanicae Artes* („Expunerea artelor Sfintei Inchiziții Spaniole”), apărută în 1567. Cartea conținea o ilustrație care înfățișa modul în care mii și mii de oameni fuseseră torturați și executați în timpul Inchiziției. Era o eroare – după cum știm, deși mulți oameni au fost executați în acele timpuri, cifrele reale erau mult mai mici decât cele care urmau să fie popularizate. La aceasta s-a adăugat faptul că, în isteria din jurul arderilor pe rug (care oricum fuseseră exacerbate) s-au pierdut informații despre expulzarea evreilor și a musulmanilor din Spania. La urma urmei, poveștile despre execuțiile sângeroase ale unor nevinovați sunt mult mai sinistre decât opresiunea și expulzarea sistematică a unor grupuri religioase. Acesta a devenit firul narativ oficial al Inchiziției Spaniole, unul care nu era chiar adevărat, dar care îl oripila mai ușor pe cititor prin natura sa viscerală, fără să aprofundeze complexitatea corupției, a lăcomiei și a rasismului.

Astfel s-a născut fenomenul cunoscut în secolul XX sub numele de *Legenda Neagră* – o versiune falsificată a aspectelor sumbre ale istoriei spaniole. În curând, această manipulare a faptelor istorice va depăși Inchiziția și Reforma și va include atrocitățile coloniale, în special cele legate de cucerirea Imperiului Aztec de către Spania. Cea mai populară variantă a misiunii de cucerire este aceasta (și o puteți găsi în multe manuale de istorie): în 1519, câteva sute de conchistadori spanioli conduși de Hernán Cortés au ajuns în capitala aztecă

Tenochtitlán. În noiembrie, Cortés s-a întâlnit cu împăratul Montezuma care, crezând că acești conchistadori sunt zei, practic și-a predat imperiul și a fost rapid plasat în arest la domiciliu. Deși aztecii s-au revoltat, au fost iute reduși la tăcere de puternicii europeni, care le-au confiscat bogățiile și pământurile, ucigându-i atât cu tăișul armelor, cât și prin războiul bacteriologic neintenționat – variola. La 13 august 1521, Tenochtitlán a căzut în mâinile spaniolilor – cucerirea a fost un adevărat succes.

TENOCHTILÁN

Orașul Tenochtitlán a fost capitala Imperiului Aztec, fiind construit în jurul anului 1325. Împărțit simetric în patru cadrane dispuse în jurul unui centru, a fost unul dintre orașele magnifice ale lumii. Până și conchistadorii s-au chinuit să găsească cuvintele potrivite care să exprime grandoarea arhitecturii și a minunilor culturale pe care le găsiseră acolo. Se estimează că în oraș locuiau între 200.000 și 400.000 de oameni.

După cum au argumentat istoricii Matthew Restall și Camilla Townsend, această populară relatare se bazează mult mai mult pe mituri decât pe fapte. Ea a fost parțial deformată de fixația oamenilor din secolele al XV-lea și al XVI-lea pentru Legenda Neagră și de faptul că Spania pregătea mereu ceva îngrozitor. De asemenea, a fost pătată de opiniile europene despre cultura și societățile din afara cercului lor de influență, care eliminaseră acele informații despre azteci considerate prea diferite

pentru a fi înțelese. La fel ca în cazul Inchiziției, a fost creată o poveste mai simplă. Răufăcătorii – Spania – au masacrat un întreg imperiu, iar victimele – aztecii – erau mult prea indigeni și prea slab echipați pentru a riposta în fața unei asemenea puteri europene. Această versiune a provocat daune substanțiale cunoștințelor noastre istorice comune.

Înainte de a intra în istoria adevărată, ar fi bine să ne facem o idee despre cât de adânc este acest abis al dezinformării. Un exemplu excelent este ideea populară în legătură cu sacrificiile umane pe care le săvârșeau aztecii, idee care s-a bifurcat în sensuri diferite, dar la fel de incorecte. Primele mențiuni despre sacrificiile făcute de azteci au venit din Spania, după cucerire. Astfel, mulți istorici le-au considerat doar niște exagerări menite să justifice acțiunile Spaniei. Din cealaltă perspectivă, mențiunile au fost considerate fapte, dar a fost ignorată o mare parte din simbolismul cultural aztec prezent în religia lor și în obiceiul ofrandelor. În schimb, a fost creată o versiune exacerbată și falsă despre un procedeu sângeros, de o barbarie fără margini. Din fericire, recente săpături arheologice ale rămășițelor de la Tenochtitlán de sub Ciudad de Mexico schimbă această poveste. În 1521, conchistadorul Andrés de Tapia a descris un turn format din cranii de sacrificiu care se afla lângă unul dintre templele principale ale orașului, Templo Mayor, al cărui rol era de a provoca frică dușmanilor. A fost trecut cu vederea și considerat propagandă spaniolă; cu toate acestea, în 2017 turnul a fost dezgropat și s-a descoperit că era format din aproximativ 650 de cranii. Alte lucrări arheologice de la Tenochtitlán au dezvăluit multiple alte dovezi ale sacrificiilor, uimitoare pentru că au găsit nu doar rămășițe de bărbați sacrificați și războinici capturați, ci și de femei și copii – un lucru care a surprins echipa de arheologi, deoarece, din punct de vedere istoric, se credea că aceștia nu făceau parte din sacrificiile făcute din

motive militare. Așadar, spaniolii nu mințeau și încă nu știm totul despre modul în care funcționa Imperiul Aztec – între mitul și adevărul despre cucerirea aztecă mai sunt încă atât de multe de descoperit, dar există anumiți factori de care suntem siguri și care contrazic aproape toate relatările populare.

Când Cortés și Montezuma s-au întâlnit la începutul lunii noiembrie 1519, împăratul nu și-a predat imperiul. În schimb, a mai guvernat cel puțin câteva săptămâni, dacă nu luni. Montezuma auzise despre Cortés și conchistadorii săi – îi supraveghea de când debarcaseră în Mexic. Înainte de a ajunge la Tenochtitlán, Cortés și oamenii săi își petrecuseră ultimele câteva luni atacând oameni, încercând să formeze alianțe, forțând convertiri, înrobind și masacrând. Grupurile pe care spaniolii le-au întâlnit nu i-au confundat cu divinitatea – erau maniaci, probabil, dar nu zei. În septembrie 1519, Cortés a format o alianță cu statul Nahuatl Tlaxcala, care de zeci de ani era angrenat într-un război intermitent cu Imperiul Aztec – Războaiele Florilor. Într-adevăr, alături de tlaxcalteci, Cortés l-a întâlnit pe Montezuma în noiembrie. Până în acel moment, Montezuma petrecuse luni întregi încercând să găsească cea mai bună cale de acțiune. Nu dorea un război, așa că i-a primit pe spanioli cu

brațele deschise în încercarea de a obține mai multe informații despre ei. Relațiile au rămas tensionate până în aprilie 1520, când Montezuma a fost informat că o flotă de nave spaniole se îndrepta spre Tenochtitlán. Dar navele nu erau acolo pentru a invada; erau acolo pentru Cortés.

În 1518, guvernatorul spaniol al Cubei, Diego Velázquez, i-a acordat lui Cortés permisiunea de a efectua o expediție în Mexic. Totuși, permisiunea a fost retrasă rapid. Astfel, când Cortés a debarcat în Mexic în 1519, a făcut-o fără permisiunea spaniolă. În aprilie 1520, Velázquez a trimis o flotă – sub comanda lui Pánfilo de Narváez – să-l găsească și să-l oprească pe pungașul Cortés. Auzind de flotă, Montezuma le-a spus oamenilor săi să se pregătească de război, dar Cortés – conștient de coliziunea iminentă dintre două grupuri rivale de spanioli – l-a luat imediat ostatic pe Montezuma, ținându-l prizonier. Spera că astfel îi putea arăta lui Narváez că deținea controlul asupra Imperiului Aztec și astfel s-ar fi putut alia. În luna mai, Cortés a părăsit Tenochtitlán pentru a se deplasa spre Cempoala, unde se aflau Narváez și oamenii săi. Acolo l-a învins rapid pe Narváez – rivalii fie s-au alăturat lui Cortés, fie au fost luați prizonieri. Totuși, în absența sa, secundul lui Cortés, Pedro de Alvarado, a provocat o revoltă în Tenochtitlán. În timpul sărbătorilor pentru festivalul Tōxcatl, spaniolii au masacrat nobilii și războinicii din interiorul Marelui Templu al orașului. Dându-și seama că întregul oraș se întorsese împotriva lor, spaniolii și tlaxcalteci rămași s-au retras în fortăreața lor, în timp ce populația Mexica îi asediau din exterior.

Chiar dacă era prizonier, Montezuma știa că vor veni mai multe forțe străine, prea multe pentru ca poporul său să reziste fără pierderi majore de vieți omenești. Treaba oricărui lider Nahua, fie el șef sau împărat, era să pună viețile oamenilor săi pe primul loc, astfel încât aceștia să poată avea urmași. Și astfel,

Montezuma le-a declarat luptătorilor Mexica: „*nu suntem pe măsura lor*”. Aceasta a fost afirmația care avea să fie ulterior scoasă din context și mutată în alt loc din cronologie, pentru a-l arăta pe Montezuma ca fiind cel care a renunțat la imperiu. Totuși, luptele au continuat, Montezuma a fost ucis, iar spaniolii au fugit într-un final. Părea că Tenochtitlán fusese salvat, dar, de fapt, Cortés se afla în Tlaxcala, unde își făcea un nou plan. La fel cum încercase cu tlaxcalteci, Cortés a vrut să construiască alianțe cu cei din zonele aflate sub dominația tribului Mexica, atât cu promisiuni de recompense, cât și cu amenințarea că, dacă nu se aliau cu tabăra spaniolă, le-ar fi prădat pământurile și i-ar fi ucis. Când Cortés căuta coaliții, variola a cuprins Valea Mexicului și Tenochtitlán, probabil fiind adusă în țară de unii dintre oamenii lui Narváez. Oamenii din tribul Mexica nu avuseseră niciodată această boală și nu aveau cum să o combată – în curând, variola a răpus mulți oameni.

În mai 1521, Cortés era gata să lupte din nou. Tribul Mexica fusese decimat de variolă și pierduse aproximativ 30-50% din populație. Cu toate acestea, forțele spaniole crescuseră substanțial datorită alianțelor. Matthew Restall susține că trupele lui Cortés erau atât de mixate încât, în timpul asediului asupra orașului Tenochtitlán, se prea poate ca mai puțin de 1% din forța invadatoare să fi fost spaniolă. Asediul propriu-zis a durat din mai până în august și a fost un carusel de victorii și pierderi. Având în vedere că tribul Mexica era încă în convalescență după variolă, orașul nu mai avea căi de aprovizionare și se confrunța și cu o epidemie de dizenterie, se poate spune că a rezistat uluitor de mult timp. Totuși, la data de 13 august, nu mai aveau putere să lupte și s-au predat. Tenochtitlán era acum în mâinile lui Cortés.

În anii care au urmat, Cortés a fost cel care a creat mitul despre cum i-a învins pe azteci, cum aceștia îl vedeau ca pe un zeu